

Med nätet som fält

Urvalstankar, känslostormar och etikproblem

EVA IKONOMIDIS SVED-MARK är doktorand vid institutionen för informatik, Umeå universitet. Hon tillhör även Genusforskarsholan vid Umeå centrum för genusstudier (UCGS), Umeå universitet. I sitt doktorandprojekt studerar hon hur internet blivit en arena där människor tenderar att gradvis bli allt mer öppna med det vi traditionellt ansett som personligt eller privat.

På internet hörs ständiga röster berätta historien om sitt liv. I miljontals bloggar står att läsa allt från det mest vardagliga så som vad som ätits till frukost och vilka kläder som passar för dagen till mer allvarliga inlägg med politiska ställningstaganden. Det finns också en mängd människor, företrädesvis flickor och kvinnor, som väljer att skriva om sin psykiska hälsa – eller kanske mer korrekt sagt sin psykiska ohälsa på bloggar och i forum (Wii 2009). Allvarliga händelser och starka känslor diskuteras, ventileras och destilleras ner till självförfattade berättelser om livets svåra. Ibland fattas de mest livsavgörande val här i samspel med bloggarnas alla läsare och tysta betraktare. De skrivna texterna är narrativa och påminner i stort om den traditionella dagboken där tankar får löpa fritt, där det finns utrymme för dikter, bilder och målande beskrivningar av känslostormar som river kropp och själ. Den stora skillnaden mot den privata dagboken som ligger under kudden är att dessa berättelser kan läsas av vem som helst i världen som har tillgång till internet. Berättelserna har en stor publik som hör det lidande och den kamp som utspelas i den krassa vardagen. På nätet blir det aldrig tyst. Jag följer många bloggar skrivna av människor som har det svårt, som i det tysta kämpar med ångest och självmordstankar, har ätstörningar, skär sig eller utsätter sig för förnedring. Flera av de yngre bloggarna jag följer skriver om sin rädsla när föräldrarna dricker för mycket, sin rädsla för det våld de bevittnar i hemmet eller som de själva utsätts för. Andra skriver om sorg eller självmordstankar. Otaliga gånger har jag fråga mig varför jag inte har valt ett mindre laddat område för mina forskarstudier men jag kommer alltid fram till samma svar. Jag måste känna

för att förstå. Erfarenheter ur mitt eget liv har lärt mig att i de starka känslorna finns också en kunskap om människans inre, en kunskap om det grundläggande existentiella. Det är i dessa känslor som vi hittar våra motiv för att välja att leva – eller att dö.

Denna artikel syftar till att belysa hur känslostarka livsnarrativ på internet erbjuder fördjupade kunskaper om fenomen som forskningsetiskt är svåra att närma sig. Artikeln syftar även till att föra en diskussion om hur dagens forskningsetiska riktlinjer stundtals skapar svårigheter för forskaren att bedriva forskning av internetmiljöer genom att inte ta hänsyn till de speciella förutsättningar som studier av internetmiljöer medför. Genom att följa dagens forskningsetiska lagar, kodex och riktlinjer vid internetbaserade studier finns idag tydliga risker för oetiska konsekvenser där skyddet av informanten blir lidande.

MED NÄTET SOM FÄLT

Att studera fenomen på internet etnografiskt kräver ett flertal avgränsningar. Sociologen Christine Hine (2000) har skapat en grundläggande översikt över ett par principer att utgå ifrån när man har internet som forskningsfält. Hennes principer har sina rötter i traditionell etnografi, där etnografens närvaro på fältet och interaktion med dess invånare utgör grunden. Hine menar att det både metodiskt och teoretiskt finns två sätt att förhålla sig etnografiskt till internet. Hon betonar att inget av de två sätten är bättre än det andra men de ger oss olika ingång till vår roll som forskare genom att ge teknikens roll olika betydelse vilket i sin tur påverkar vår tolkning av människors sätt att

skapa mening på nätet. Att förhålla sig till *internet som en plats*, ett digitalt utrymme (ex cyberspace) i vilken kultur skapas, formas och omformas, ger oss en ingång. Ett annat sätt att närma sig internet etnografiskt är att betrakta det som en kulturell artefakt. Genom att se *internet som en produkt av kultur*, en teknik som är producerad av ett antal personer med egna motiv och prioriteringar ser vi att dess användning och betydelse är beroende av hur vi den presenteras, lärs ut och slutligen hur vi människor väljer att använda den. Väljer vi att se *internet som en kulturell artefakt* innebär det samtidigt att vi medger att den skulle kunna ha sett helt annorlunda ut i en annan kontext med andra värderingar och kunskaper. Trots att det finns vissa metodologiska problem med att kombinera dessa två synsätt menar Hine (2000) att vi måste betrakta internet som både en plats och en kulturell artefakt eftersom skapande av den kultur vi möter på internet är beroende av den teknologi som bär hela miljön.

Liksom Hine anser jag att det är omöjligt att skilja teknik från dess användning om man vill skapa en djupare förståelse för internet och de sociala fenomen som följer dess användning. Genom att betrakta internet som *både kultur och en produkt av kultur* skapas potential att finna ny och djupare kunskap om både människan och teknikens villkor. En sådan kunskap kan bidra till en mer nyanserad, om än mer komplicerad, bild av hur vi lever med och genom teknik (Markham 1998).

URVALSTANKAR

När jag som forskare vandrar mellan olika platser på internet fascinerar jag över den oerhörda flora av texter som innehåller

själslig smärta. Jag har valt att avgränsa mig till att studera texter som behandlar någon form av psykisk ohälsa och som dessutom har en narrativ karaktär. Det är omöjligt att göra ett rättvist urval eller hitta ett representativt genomsnitt bland denna kakofoni av röster. Valet av informanter styrs till viss del av access (vissa texter plockas bort regelbundet eller lösenordskyddas) men även av ett personligt urval.

Etnografisk observation brukar man lite enkelt säga handlar om att öppet eller dolt placera sig som forskare mitt i det fält som avses att studeras. Väl där bedrivs aktivt eller passivt deltagande och på så vis skapas förståelse för hur människor är, hur de uppträder och interagerar med varandra. Att gå i fält innebär en geografisk förflyttning till en den plats där det som ska studeras äger rum. Ett automatiskt urval sker därigenom genom att endast det som sker där etnografen befinner sig för stunden går att studera (Van Mannen 1988, Hammersly & Atkinson 2007, Aull Davies 2008). Som forskare med internet som fält blir förutsättningarna något annorlunda. Observationer kan till exempel göras av en kommunikation som redan ägt rum eftersom det skrivna står kvar. Är det i nutid eller dåtid vi observerar då? Det är också möjligt att vara helt osynlig för de man studerar genom att inte ge sig till känna genom någon form av interaktion alls. Att motivera sitt urval blir möjligen lite svårare när det geografiska inte sätter naturliga gränser. För var börjar och var slutar mitt fält när jag studerar internet? Och hur ska jag förhålla mig till urvalet när jag vill studera ett fenomen, en yttring som dyker upp på vilt skilda digitala platser som dessutom inte nyttjar någon speciell funktion förutom just möjligheten att kommunicera? Själva företeelsen

att dela starka känslor öppet på internet blir plötsligt mitt geografiska forskningsfält, oavsett när, var och hur det sker. Men sen då, när jag har konstaterat att det finns flera hundra kanske flera tusen som bloggar om sina ätstörningar, lika många som skriver i forum och sin ångest och vilja att avsluta sina liv, eller sorgen och saknade som följer när man har förlorat en nära vän eller anhörig. Vilka ska jag välja? Spe-lar det någon roll var jag riktar blicken? Vilka etiska konsekvenser får mina val?

KÄNSLOSTORMAR

För att exemplifiera hur detaljrikt och utelämnande många skriver på sina bloggar kommer ni först att få möta Kerstin. Kerstin är en kvinna i dryga fyrtioårsåldern vars liv har bjudit upp till en ovanligt svår dans. Situationen blev akut den dagen Kerstins dotter Sara, fjorton år, inte orkade leva längre. För att hantera sin sorg startar Kerstin en blogg redan ett par veckor efter Saras självmord. På denna blogg skriver Kerstin dagligen, öppet och rakt, om hur hon hanterar sorgen efter sin dotter. Under det första året tar Kerstin med sina bloggläsare på en hisnande retrospektiv resa där vi läsare tillsammans med henne dag för dag, får återuppleva det gångna årets händelser och alla de känslor som följt och förföljt henne fram till den dagen Sara valde att ta sitt liv. Kerstin inbjuder läsaren att fortsätta följa hennes kamp att återgå till något som hon vill kunna kalla för normalt liv, något som visar sig vara mycket svårt både för henne och för den övriga familjen.

Tiden före

I sin återblick beskriver Kerstin ingående hur hennes dotter Sara varit deprimerad i

ett par månader nu. Kerstin som själv är läkare känner sig mycket orolig och har vid flera tillfällen tagit kontakt med psykvården för stöd och råd. Kerstin och den övriga familjen har på senare tid känt att de riktigt inte kan nå fram till Sara och maktlösheten växer. Den skrämmer Kerstin. Hon skriver hur hon försöker möta dotterns nya arga personlighet med en dos kärlek blandat med en knippe förnuft och en hel del yrkesmässig kunskap om hur psykiska sjukdomar fungerar. Sara distanserar sig allt mer från Kerstin och den övriga familjen. Hon är arg och anklagande. Efter en incident med en kniv inser Kerstin att situationen är akut. Knivdådet skulle på ett sätt kunna ses om ett mindre allvarligt självskadebeteende men Kerstin känner sig klar över att det var ett självmordsförsök. Till slut finns inget annat val än att Sara får läggas för vård på barn- och ungdomspsykiatri (BUP). Kerstin beskriver i sin blogg hur hon i denna stund känner det både som ett nederlag och som en lättnad att Sara nu skulle tas omhand av andra. Kerstin beskriver Saras beteende som avigt och sjukligt. Ibland får de inte någon ögonkontakt och Kerstin undrar i sitt inre om det kanske är en hjärntumör som orsakat dessa plötsliga humörsvängningar. Stundtals verkar det som om Sara är psykotisk, andra gånger verkar hon vara helt utan känsloliv. Sara upprepar att hon inte vill fylla femton år. Hon skriver dikter om en fågel som river sig i törniga buskar, som vill flyga men inte kan. Som väljer döden.

Vi får i bloggen följa hur Sara plötsligt blir lite gladare, lite mer närvarande och nästan lite kontaktsökande. Hon är vid den här tiden fortfarande inlagd på BUP men tycker nu om när Kerstin och småbröderna kommer. För första gången på länge får Kerstin ta i henne. Hon beskri-

ver hur glädjen sprider sig i kroppen den dagen hon till och med fick ge Sara lite massage. Småbröderna blev busade med i parken utanför sjukhuset. Kerstin berättar att vid den här tiden väcks hoppet att Saras mående var på väg uppåt. Kanske har det äntligen vänt. Mot mitten av veckan återvänder dock måendet till det sämre igen och oron kommer tillbaka. På fredagen skjutsas Sara som vanligt till skolan men bedöms må så bra att hon ska få komma hem på helgpermission istället för att vara på avdelningen över helgen.

Kerstin hämtar Sara den eftermiddagen på BUP stället för på skolan. Sara beter sig lite märkligt men Kerstin är nogg med att låta positiv och uppmuntrande. De går till bilen i den ljumma eftermiddagen och Kerstin lägger en hand på Saras axel men Sara rycker undan och signalerar tydligt att hon inte vill bli rörd. Saras dåliga humör gör sig påmint igen och hon ifrågasätter allt som Kerstin säger. Plötsligt faller Sara ihop vid ett träd och börjar hyperventilera. Ängesten river i hennes lilla kropp och hon väser fram att hon måste tillbaka till BUP, att hon inte alls vill hem på permission. Kerstin svarar med att tala lugnt och metodiskt med Sara men inget når fram. Kerstin beskriver hur Sara reser sig upp och tittar på henne som om hon var den elakaste människa hon mött. Sara är arg. Hon skriker. Släss. Vill absolut tillbaka till avdelningen för att avbryta helgens permission och hon springer tillbaka över gräsmattan bort mot ingången till BUP. Kerstin känner sig tom. Vad var det som hände egentligen? När blev det så här fel? Sara som tidigare varit en mjuk och glad tjej hade på två månader förvandlats helt. Kerstin intalar sig själv att det är bra att Sara kan säga ifrån om hon nu inte vill hem på permission. Kerstin går sakta efter henne tillbaka in på av-

delningen. Allt hon ser av Sara där är hennes ryggtavla när hon försvinner in till psykologen. Det var det sista hon såg av sin dotter i livet.

Tiden efter

Tiden som följer Saras självmord beskriver Kerstin som kaotisk. Overkliga känslor invaderar hennes kropp. Vanmakt och ångest river hennes själ blandat med en skamlig känsla av lättnad. Lättnaden att slippa oroa sig för Sara varje vaken minut, det värsta har ju redan hänt. Tre veckor efter Saras död startar Kerstin sin blogg. Kerstins blogg får snabbt många besökare. Några av besökarna är kända för henne men de flesta är till en början helt okända människor, människor som frivilligt väljer att följa hennes kamp att orka med vardagen. Kerstin beskriver själv hur bloggen fungerar som en ventil, en plats där hon kan fokusera sina tankar, koncentrera dem och diskutera dem med andra vilket ofta leder till nya och viktiga insikter i både om sin sorg men också i det som faktiskt hände.

Kerstin uttrycker även en glädje över att hon via bloggen skapat flera nya bekantskaper med människor som själva varit med om att förlora ett barn i självmord. Viktiga människor som kan bekräfta hennes oändliga sorg. Hennes läsarantal stiger kraftigt för var månad som går. Det kan man bland annat se på att antalet kommentarer är ständigt växande. Många är engagerade, flera skriver att de gråter och skickar virtuella tankar och kramar. De skriver att Kerstin är stark som orkar dela med sig, som orkar leva vidare. Men Kerstin vill inte känna sig stark. Hon vill inte bli betraktad som en person som klarar allt. Hon värjer sig gång på gång för kommentarer som lyfter upp henne som en fantastisk mamma som klarar det

mesta. Kerstin skriver upprepade inlägg om att hon *inte är stark*, hon har bara inget val. Hon måste ju leva vidare, måste ju klara av att fortfarande vara mamma till de övriga barnen. Måste!

Flera gånger kommenteras Kerstins blogg av unga tjejer och killar som själva har funderingar på om de verkligen orkar leva. Vissa av dem skriver att Kerstins blogg får dem att förstå hur det känns för den som blir lämnad kvar. Hur detta i sin tur har gett dem kraft att orka kämpa lite till eftersom de inte vill utsätta sina nära för den oerhörda smärta och sorg som uttrycks i Kerstins blogg. En helt anonym besökare lämnar en lång kommentar i Kerstins blogg där han beskriver hur hans beslut att ta sitt liv plötsligt omprövades den dag han hittade till Kerstins blogg. Nu lever han dag för dag i hopp om att morgondagen ska kännas lite ljusare, att han ska orka leva för sin egen skull och för sin familj. Och för Saras skull. Hennes död får mig att förstå varför jag måste välja att leva, skriver han. Sorgen är så närvarande i alla inlägg att den nästan går att ta på.

Som läsare uppfattar jag Kerstins inlägg personliga och ofta ytterst privata. Kommentarererna lika så. Kerstin publicerar utöver sina texter ofta bilder av Sara, texter Sara skrivit, bland annat delar av hennes avskedsbrev. Varför skriver Kerstin på det här viset undrar jag ibland när jag gråtit mig genom ytterligare ett inlägg. Vilken funktion fyller den i hennes vardag? Finns det något hon upplever för privat för att skriva om? Hur ser historien ut som inte berättas? Och varför är jag en sådan som läser den här typen av bloggar? Vad gör det med mig som betraktare? Och fram för allt; hur ska jag forskningsetiskt kunna förhålla mig till hennes berättelse utan att skada?

ETIKPROBLEM

Genom Vetenskapsrådets webbtjänst Codex samt i deras nyläppta rapport *God forskningssed* (1:2011) står att läsa om de lagar och etiska kodex som forskaren i sitt arbete måste förhålla sig till. Förutom lagen om etikprövning ska forskaren även beakta andra lagar som påverkar exempelvis personuppgiftslagen. Min forskning faller utanför kravet för etikprövning eftersom den inte innebär en uppenbar risk att skada forskningspersonen. De forskningsetiska kraven återstår dock men blir rekommendationer och riktlinjer som är upp till mig som forskare att tolka och beakta.

Etiska kodex är inte detsamma som lagar utan fungerar som riktlinjer som forskare bör hålla sig inom och aktivt reflektera över. Dessa kodex ska fungera som vägvisare i all forskning och är tänkt att hjälpa forskaren att fatta välgrundade beslut i etiska dilemman. I någon mening skulle man kunna påstå att *forskarens eget etiska ansvar* i utgör grunden för all forskningsetik (Hine 2002, Svenningsson et.al 2003, Hammersley & Atkinson 1983).

En statlig utredning om forskningsetik påpekade att forskningsetisk reflektion måste vara en naturlig del av forskaren och forskningens vardag för att vi ska hålla en hög etisk nivå på den forskning som bedrivs (SOU 1994:4). I denna statliga utredning skrev man dock ingenting kring de speciella förutsättningar som råder när man bedriver forskning på internet. Det är i sig inte så konstigt i sig eftersom man brukar ange just 1994 som året då internet tog sig in i svenskarnas medvetande (Svenningsson et.al 2003). Man gör dock ingen större utveckling om de etiska utmaningar som följer internetstudier i Vetenskapsrådets senaste rapport

heller (1:2011). Vetenskapsrådets riktlinjer betonar dock att individskyddskravet ska vara en självklar och absolut utgångspunkt för alla forskningsetiska överväganden. Inom individskyddskravet brukar man tala om fyra viktiga principer: *Informationskravet*, *Samtyckeskravet*, *Konfidentialitetskravet* samt *Nyttjandekravet*. Jag kommer ringa in de tre första kraven eftersom de är mest problematiska för internetbaserade studier.

Problemen med informerat samtycke

Informationskravet går i stort ut på att forskaren ska informera de som studeras om att forskning pågår samt i vilket syfte forskningen görs. Samtyckeskravet går ut på forskningspersonerna själva har rätt att avgöra om, hur länge och på vilka villkor de vill ingå i studien. Dessa krav är svåra att leva upp till för alla som bedriver etnografiska studier eftersom en fältstudie ofta består av så många individer att det är nästan en omöjlighet att försäkra sig om att alla är informerade och ger sitt samtycke till att forskaren ska få återge det som sker och sägs (Hammersley & Atkinson, 1983).

Dessutom har det visat sig att människor lätt glömmer den information de fått och då kan man ur en mer filosofisk utgångspunkt fundera över om de verkligen är informerade eller inte (Ibid). När man bedriver etnografiska studier på internet uppstår liknande problem och några till. Det är i princip omöjligt att både informera och be om samtycke av alla människor som passerar ens väg på nätet eftersom man sällan är medveten om vilkas vägar man korsar. Dessutom sker en hel del kommunikation asynkront vilket gör det svårt att följa upp anonyma kommentarer och inlägg för att ge information om att forskning pågår och fråga om det som

sagts får användas (Hine 2000, AoIR 2002, Markham and Baym 2009). Vissa forskare föreslår att man informerar den som äger eller sköter den digitala arena man ämnar studera så får denne ge sitt samtycke till studien. Detta faller dock på sin egen orimlighet om man studerar platser utan gemensam login alternativt platser som saknar officiella ägare (Svenningsson et.al 2003). I mitt fall har jag experimenterat mig fram när det gäller hur jag ska förhålla mig till informations- och samtyckeskravet. Det har gått både upp och ner. Mest ner.

När jag just påbörjade mina forskarstudier följde jag ung flicka som bloggade om sin kamp mot och med sin ätstörning. Hon använde sig av en pseudonym på sin blogg och var noga med att aldrig uppge något som kunde avslöja hennes identitet. För att följa informations- och samtyckeskravet meddelade jag flickan via kommentarfältet i bloggen att jag var forskare och ville studera hennes blogg. Jag uppmanade henne att kontakta mig via epost om hon ville veta mer vilket hon också gjorde.

Vi e-postade varandra ett par gånger fram och tillbaka och jag beskrev min studie och att mina resultat skulle publiceras i form av en avhandling så småningom. Flickan tyckte det var jättespännande att få vara med och gav sitt samtycke till att jag observerade hennes blogg. I samma veva som jag meddelade henne om min närvaro började hon dock skriva om hur hon blev allt mer besatt av sin ätstörning. Hon beskrev ingående att det kunde gå dagar utan att hon åt något alls. Inläggen blev allt mer intensiva och ätstörningen fick en allt mer uttalad sjukdomsbild när hon hetsade sig själv för att orka svälta sig ner till ett BMI på 14.

I bloggen beskrev hon hur hon nu

kände att hon fått motivationen att kunna klara att svälta sig i evigheter. Jag tolkade det som att min närvaro tycktes trigga hennes sjukdom och beteende på ett mycket påtagligt sätt och som forskare blev jag ytterst betänksam över det etiska i att jag kontaktade henne överhuvudtaget. Det hela slutade med att jag åter igen kontaktade flickan och beskrev studiens syfte, dvs. att jag studerar hennes sätt att uttrycka känslor på nätet, och var inte alls intresserad av hennes ätstörning eller i vilken takt hon svält sig. Detta resulterade i att flickan bytte e-postadress och satte lösenord på sin blogg. Jag var med andra ord utkastad ur hennes liv. Accessen var bruten, flickan var upprörd och jag var rejält omskakad av erfarenheten. Jag beslutade mig då för att i mina kommande studier av sköra människor först observera klart, sedan informera och be om samtycke.

Jag har därför under hela tiden jag observerat Kerstin aldrig lämnat en kommentar eller gett mig tillkänna på något annat vis än genom att lämna ett avtryck i Kerstins besöksräknare med min IP-adress. För en tid sedan avslutade jag min observation och kontaktade Kerstin. Jag beskrev min studie, dess syfte och mål och bad om att få intervjua henne. Kerstin ställde sig positiv till detta och svarade ja till att fortsätta vara en del av den. Etiskt korrekt? Nej. Etiskt reflekterat? Ja.

Att avidentifiera de redan anonyma

Konfidentialitetskravet är till för att skydda informanterna från att personlig information inte kommer någon annan tillhanda än forskaren. Kravet innebär även att informanterna bör, i text och tal, helt avidentifieras när någon form av rapportering från studien sker. Vi en första anblick kan det verka lättare att tillgodose

just de här kraven när man gör studier på Internet eftersom forskaren aldrig helt säkert kan veta om den enskilde personens som studeras är den de utger sig för att vara. Många människor väljer dessutom att vara anonyma eller verka under pseudonym när de kommunicerar på internet vilket tillsynes kan ses förenkla hanteringen av både personlig information (eftersom den inte är kopplad till person) och anonymisering (eftersom de redan är anonyma) (Hine 2000, 2005, Svenningsson et.al 2003, McKee & Porter 2009). Hine (2000) menar dock att det är farligt att tro att man som forskare inte behöver ta i beaktning av att avidentifiera informanter som studeras på internet även om de agerar under pseudonym. Hine visar på att många använder samma pseudonym på flera internetplatser samt använder samma pseudonym under flera år. Deras pseudonym riskerar därmed vara känd för många och detta är omöjligt för mig som forskare att veta.

Ytterligare ett etiskt dilemma kopplat till konfidentialitetskravet är svårigheterna att använda autentiska citat tagna från texter på internet. Med dagens effektiva sökmotorer så som Google tar det mindre än en sekund att leta upp citatets ursprung vilket strider helt mot konfidentialitetskravet grundvalar där informanten ska vara skyddad och avidentifierad. Å ena sidan kan man argumentera för att all text på internet är fritt material som vem har tillgång att läsa och citera ifrån. Å andra sidan har forskaren satt in materialet i en vetenskaplig kontext med tillhörande analys vilket absolut inte är en självvald arena för den textskrivande informanten även om samtycke har inhämtats. För att komplicera det ytterligare träder lagen om upphovsrätt in och säger i 22 § *"Var och en får citera ur offentliggjorda*

verk i överensstämmelse med god sed och i den omfattning som motiveras av ändamålet". Med god sed avses i det här fallet att ange upphovsmannen som källa när ett citat eller referat återges. Om forskaren vill uppfylla upphovsrättslagen när denne citerar en offentlig text (hämtad på internet) bryter dock denne samtidigt konfidentialitetskravet (Ågren 1998). Med andra ord hamnar man i en situation när man som forskare av nätet där text är del av det insamlade materialet måste välja om man vill bryta mot upphovsrättslagen eller konfidentialitetskravet. Åtminstone om man har för avsikt att använda sig av citat.

Efter noggrant övervägande har jag kommit fram till att med tanke på det känsliga innehåll som mina studier har bör konfidentialitetskravet väga tyngre än upphovsrätten. Jag har därför beslutat att aldrig ange källa till ett citat hämtat från en blogg när jag skriver mina vetenskapliga texter. Att helt avstå från att citera är också ett val jag smakar på ibland. I berättelsen om Kerstin ni just läst valde jag att göra så. Frågan är dock om detta val verkligen skyddar Kerstin. Om någon av er läsare har följt Kerstins blogg kommer ni antagligen kunna känna igen henne i denna text ändå även om jag anonymiserat henne och hennes familj. Att Kerstin inte heter Kerstin och att vissa fakta är av mig omskrivna och utelämnade är ett klenkt skydd eftersom Kerstins blogg är helt öppen och tillgänglig för den som söker via Google. Det är omöjligt att helt avidentifiera henne utan att förvanska hennes berättelse till något främmande och oigenkännligt. Den etiska balansen mellan skydd av individen och närhet till materialet är svår. Om man inte väljer att se hennes berättelse bara som en text förstås.

AVSLUTNINGSVIS

Vill man gå den enkla vägen kan man välja att se allt skrivet material på internet som offentliga texter fria att beforska. En text är en text och kravet att skydda en person faller därmed bort. Men är det etiskt försvarbart att betrakta Kerstins livsnarrativ bara som en text? Jag vill hävda att Kerstins blogg är mycket mer än en text, den är en del av hennes liv. Bloggen är en plats där hon blottar sitt inre och för samtal om livets riktigt svåra. Jag vill gå så långt att hävda att ett livsnarrativ nedskrivet som text aldrig kan vara fristående från den person som författade den. Det är i min värld helt orimligt att betrakta ett nedtecknat livsnarrativ som opersonligt bara för att det i fysisk bemärkelse blivit omvandlat till ord och meningar.

Med internet som forskningsfält där teknikens snabba utveckling förändrar, påverkar och formar våra studerade miljöer krävs ständig reflektion etiska ställningstaganden. Som forskare måste jag våga ifrågasätta de etiska riktlinjerna och kanske även vissa lagar när de visar sig gå stick i stäv med vad som kan ses som etiskt försvarbart.

Jag måste göra medvetna val och avvägningar för att på bästa sätt verkligen värna om att skydda individen. Själv är jag är långt ifrån färdig med att fundera över vilka etiska ställningstaganden jag som forskare måste göra. Istället väljer jag att se forskningsetik som ständigt pågående process som kräver reflektion, eftertanke och som naturligt måste få påverka mina val av metod och analys. Etikproblem till trots anser jag att vi måste våga söka kunskap om hur människor väljer att leva med och genom teknik även i livets mörka stunder.

Vi får inte värja oss för att studera det som smärtar och gör ont utan istället vara modiga och våga se den kunskap som kan utvinnas ur dessa situationer och värdera den högt (Behar 1996). Det är just denna kunskap som erbjuder oss en handlingsberedskap inför mötet med det svåra, även i det digitala rummet. Den ger oss också synnerligen viktiga argument för att vidare främja en teknikutveckling där design och utformning sker med både eftertanke och ett etiskt förhållningssätt. För hur vi än vänder och vrider på det så ser vi att det är inte bara vi som formar teknik, teknik formar även oss.

Tillsammans bär vi ett ansvar för den värld som skapas.

REFERENSER

- AoIR 2002: Ethical decision-making and Internet research: Recommendations from the aoir ethics working committee. Authors: Charles Ess and the AoIR ethics working group Approved by AoIR, November 27, 2002. Tillgänglig (10 maj 2011) via adressen: <http://aoir.org/reports/ethics.pdf>.
- Aull Davies, Charlotte, 1999. *Reflexive Ethnography: A Guide to Researching Self and Others*. London: Routledge.
- Behar, Ruth, 1996. *The Vulnerable Observer: Anthropology That Breaks Your Heart*. Boston: Beacon Press.
- Ess, Charles, 2007. "Internet research ethics", in Joinson, Adam; McKenna, Katelyn; Postmes, Tom & Reips, Ulf-Dietrich (eds.), *The Oxford Handbook of Internet Psychology*, 487–502. Oxford: Oxford University Press.
- Hammersley, Martyn & Atkinson, Paul, 2007. *Ethnography: Principles in Action*. London: Routledge.
- Hine, Christine, 2000. *Virtual Ethnography*. London: Sage.
- Hine, Christine (ed.), 2005. *Virtual Methods: Issues in Social Research on the Internet*. Oxford: Berg.
- HSFR, 1990/1999. Forskningsetiska principer i humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.

Antagna av Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet i mars 1990, reviderad version april 1999. HFSR ingår numera i Vetenskapsrådet men VR meddelar att detta dokument är gällande tills vidare. Tillgänglig (12 april 2010) via adressen: www.codex.vr.se/texts/HFSR.pdf.

Markham, Annette, 1998. *Life Online: Researching Real Experience in Virtual Space*. Walnut Creek, CA: Altamira Press.

Markham, Annette & Baym, Nancy (eds.), 2009. *Internet Inquiry: Conversations About Method*. London: Sage.

McKee, Heidi A. & Porter, James E., 2009. *The Ethics of Internet Research: A Rhetorical, Case-based Process*. New York: Peter Lang Publications.

SOU 1994:4. *God sed i forskningen*. Utgiven av Utbildningsdepartementet, Kommittén om forskningsetik. Tillgänglig (19 april 2010) via adressen: www.regeringen.se/sb/d/108/a/23647.

Svenningsson, Malin; Lövheim, Mia & Bergquist, Magnus, 2003. *Att fånga Nätet: Kvalitativa Metoder för Internetforskning*. Lund: Studentlitteratur.

World Internet Institute 2009. *Svenskarna och Internet*. Tillgänglig (19 april 2010) via adressen: http://www.wii.se/publicerat/cat_view/37rapporter.html?orderby=dmdate_published.

Vetenskapsrådet 2011. *God forskningssed*. Vetenskapsrådets rapportserie 1:2011. Tillgänglig (9 maj 2011) via adressen: http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/2011_01.pdf.

Ågren, Per Olof, 1998. *Att förstå virtualisering*. Umeå: Institutionen för informatik, Umeå universitet. (Licentiatavh.)

SUMMARY

*Studying Affective Online Sharing
A Balance Between Ethics and Emotions
(Med nätet som fält
Urvalstankar, känslostormar och etikproblem)*

Writing ethnography involves retelling a story and carrying the voices of others in order to describe and explain a cultural phenomenon. This article argues that the ethnographer cannot write in such a close manner without great difficulties when today's search engines operate with unprecedented vigour. Tracing a text string using Google takes less than a second and this has great implications for the ability to provide quotations if the researcher is to follow ethical guidelines to protect and to keep their informants anonymous. Further, this article discusses ethical implications involved in online studies of blogs where the content is of a sensitive and private nature. To undertake such research while showing respect for the informant is a challenging task, given the researchers need to adhere to the key issues in research ethics. This article specifically problematizes the ethics of informed consent and confidentiality as it provides a particular challenge for the researcher engaged in studies of affective online sharing.

Keywords: research ethics, informed consent, anonymity, online ethnography.

Eva Ikonmidis Svedmark, PhD candidate, Department of Informatics, and The Graduate School of Gender Studies, Umeå Centre for Gender Studies (UCGS), Umeå University, Umeå, Sweden.